

अर्बन कोऑपरेटिव्ह बँकांमधील बचत खात्यांच्या संदर्भात मार्गदर्शक सुचना

मुख्य परिपत्रक

(३० जून २००६ पर्यंत)

सदर मुख्य परिपत्रक आर बी आयच्या वेबसाईटवर उपलब्ध आहे. व ते डाऊनलोड करुन घेता येईल.

रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया
अर्बन बँक विभाग
केंद्रीय कार्यालय
मुंबई

आर बी आय/२००६-०७/११४

युबीडी.बीपीडी(पीसीबी) एम सी.नं. ११ /१३.०१.०००/२००६-०७ २३ऑगस्ट २००६

सर्व प्रायमरी (अर्बन) को-ऑपरेटिव्ह बँकांचे
मुख्य कार्यकारी अधिकारी

माननीय महोदय,

बचत खात्यांचे (खात्यांच्या संदर्भात वापरण्याची कार्यपद्धती)अनुरक्षण - युसीबी (अर्बन को.ऑ. बँक)

मुख्य परिपत्रक

उपरोल्लेखित विषयाच्या अनुषंगाने आमचे पूर्वीचे, मुख्य परिपत्रक युबीडी बीपीडी (पीसीबी) एमसी.नं. ९ /१३.०१.००/२००४-०५ ११ ऑगस्ट, २००५ विचारात घ्यावे. सदर परिपत्रक आर बी आयच्या वेबसाईटवर उपलब्ध आहे. सोबतच्या परिपत्रकामध्ये, सदर विषयावरील ३० जुन, २००६ अखेर पर्यंतच्या सर्व सुचना/मार्गदर्शक सुचनांचे एकत्रीकरण करण्यात आलेले आहे.

आपला विश्वासु ,

(एन. एस. विश्वनाथन)

प्रभारी मुख्य महाव्यवस्थापक

सोबत, वर उल्लेखिल्याप्रमाणे

मुख्य परिपत्रक

बचत खात्यांचे (खात्यांच्या संदर्भात वापरण्याची कार्यपद्धती)अनुरक्षण - युसीबी (अर्बन को.ऑ.
बँक)

अनुसुची

१.परिचय

२.बचत खाते उघडणे

- २.१ नवीन गुंतवणुकदाराचा परिचय.
- २.२ खातेदाराचे छायाचित्र.
- २.३ खातेदाराचा पत्ता.
- २.४ सुरक्षेच्यादृष्टीने इतर आवश्यक माहिती.

३. विशिष्ट प्रकारची बचत खाती उघडण्यावरील बंधने

- ३.१ आईच्या पालकत्वाखाली अज्ञान पाल्याचे खाते

४. वारस सुविधा

- ४.१ कायद्यातील तरतूद
- ४.२ नियम
- ४.३ वारसांचा पुरावा
- ४.४ बचत खात्यासाठी वारस नोंद सुविधा
- ४.५ सुरक्षित अभिरक्षेमध्ये असलेल्या वस्तुंच्या संदर्भातील वारस नोंद
- ४.६ सेफ डिपॉझिट लॉकर्स संदर्भातील वारस नोंद

५. खात्यामधील व्यवहार

- ५.१ एकत्र खाते
- ५.२ नवीन खात्यातील व्यवहारांवर देखरेख
- ५.३ सर्व खात्यांमधील व्यवहारांवर देखरेख.
- ५.४ चेकबुक सुविधा देणे.
- ५.५ अचल खाते
- ५.६ वृद्ध/ आजारी/ अक्षम व्यक्तींच्या बँक खात्यामधील व्यवहार.

- ५.७ विदेशी देणगी/निधी/मदत स्विकारणे.
६. मयत खातेदाराचे खाते
- ६.१ जिवंत असेल तो/वारस नोंद तरतुद असलेली खाती.
- ६.३ जिवंत असेल तो/वारस नोंद तरतुद नसलेली खाती.
- ६.४ मुदत ठेव खाते मुदतीपूर्वी बंद करणे.
- ६.५ मयत खातेदाराच्या खात्यात जमा राशीची प्रक्रिया.
- ६.६ सुरक्षित अभिरक्षेमधील वस्तु अथवा,
सेफ डिपॉझिट लॉकर्स वापरण्याबाबत.
- ६.७ दावा निरास्त करण्याची कालमर्यादा.
७. ठेव संग्रह
- ७.१ ठेव प्रतिनिधी.
- ७.२ कार्पोरेट क्षेत्राबाहेरील/खाजगी कंपन्यांकडून बँक गॅरंटीसह
ठेवी स्वीकारणे.
- ७.३ खाजगी संस्थांच्या माध्यमातून ठेव संग्रह योजना कार्यान्वित करणे.
८. अन्य अपेक्षा.
- ८.१ बँकिंग यंत्रणा व आयकर विभागादरम्यान परिणामकार सुत्रबद्ध संचालन.
- ८.२ दावा न सांगितल्या गेलेल्या ठेवींची जंत्री.
(रजिस्टर)
९. आपल्या ग्राहकाला ओळखा
- सुची १
- सुची २
- पुरवणी

ठेव खात्यांचे अनुरक्षण मुख्य परिपत्रक

१. परिचय

ठेवी स्विकारणे व ठेव खात्यांचे अनुरक्षण करणे, नियमन करणे, सांभाळ करणे हे बँकांचे प्रमुख काम आहे. बँकिंग रेग्युलेशन १९४९ मध्ये बँकिंगची व्याख्या देण्यात आली आहे. लोकांना कर्ज देण्यासाठी किंवा गुंतवणुकीसाठी लोकांकडून पैशांच्या रूपाने ठेवी गोळा करणे, हे पैसे त्यांच्या मागणीनुसार किंवा, त्यांना जसे हवे असेल त्याप्रमाणे चेक, ड्राफ्ट, पे ऑर्डर, किंवा जे असेल त्यापद्धतीने परत करावयाचे! अशी ही व्याख्या आहे. थोडक्यात, बँकेच्या मुख्य कार्यासाठी ठेव हा सर्वात महत्वाचा स्रोत आहे आणि पुरेशा ठेवी गोळा करणे हे बँकांचे मुख्य उद्दीष्ट असावयास हवे. प्रायमरी (अर्बन) को-ऑपरेटिव्ह बँकांना, ठेव खाती उघडणे, त्यातील व्यवहार/देखरेख यासंदर्भात, वेळोवेळी देण्यात आलेल्या सुचना, मागदर्शन याठिकाणी तपशीलवार देण्यात आले आहे.

२. बचत खाते उघडणे

२.१ नवीन गुंतवणुकदाराचा परिचय.

फसवणुकीच्या अनेक प्रकरणांमध्ये, खोट्या नावांनी बँकेत खाते उघडूनच सुरुवात झाली आहे. चेक वेळेत न वटणे, खात्याचा दुरुपयोग करणे आणि खात्यात बेकायदेशीर व्यवहार करणे. बँकेत खाते उघडल्यानंतर संबंधित व्यक्ती हि बँकेचा ग्राहक बनते या वास्तवाचे भान ठेवणे आवश्यक आहे. यासाठीच, खाते उघडताना व त्यातील व्यवहारांवर अत्यंत जागरूकपणे लक्ष ठेवणे अपेक्षित आहे. बँकिंग संदर्भातील येणे आणि आदायगी, देणारा/घेणारा, आदायगी करणारा, आदायगीची जबाबदारी असणारा, निकास करणारा, जमा घेणाऱ्या बँका आणि देणाऱ्या/घेणाऱ्या बँका, यांना निगोशिएबल इन्स्ट्रुमेंट कायदा १८८१ अंतर्गत तेव्हाच संरक्षण देता येईल जेव्हा बँकांकडून आपल्या ग्राहकाच्या हिताच्या दृष्टीकोणातून, कोणत्याही प्रकारचा निष्काळजीपणा न होऊ देता, प्रामाणिकपणे, चेक/ड्राफ्टच्या स्वरूपातील आदायगी बँका वेळेत देतील किंवा त्यांना वेळेत मिळेल.

२.१.१ गुंतवणुकदाराच्या परिचयाची आवश्यकता

(१) खात्याचा परिचय मिळविणे हा, निगोशिएबल इन्स्ट्रुमेंट १८८१ च्या कलम १३१ खाली संरक्षण मिळण्यापूरता केवळउपचार म्हणून मर्यादित नाही. तर, खाते उघडणाऱ्या व्यक्तीची नेमकी आळख होणे आणि आवश्यकता वाटल्यास, तिचा शोध घेणे सोपे व्हावे हा त्यामागचा उद्देश आहे.

(२) ओळख पटविण्याच्या कार्यपद्धतीकडे, केवळ औपचारिकता म्हणून न पहाता, अयोग्य व्यक्तींकडून, खोटा नावांनी, बँकेत खाते न उघडण्यासाठी, थोडक्यात बेनामी खाती उघडून काळा पैसा बँकेत ठेवला जाऊ नये; म्हणून बँकांनी आपला ग्राहक ओळखण्यासाठी, नेमकी यंत्रणा आणि पद्धती राबविणे आवश्यक आहे.

२.१.२ योग्य ओळख

(१) सामान्यतः बँक अधिकारी व ग्राहक यांच्या संयुक्त भेटीशिवाय खाते उघडण्यात येऊ नये.

(२) बँकांनी आपल्या, करंट किंवा चेक वापरण्यासाठीच्या बचत खात्यांसंदर्भातच नव्हे तर, आवर्त, अल्प मुदत, दिर्घ मुदतीच्या ठेव खात्यांसंदर्भातहि, अपेक्षित ठेवीदाराच्या, ओळखीची पूर्तता करताना, प्रत्येकवेळी केवळ (खातेदार, किंवा बँकेच्या अगर बँक कर्मचाऱ्यांच्या परिचयातील समाजातील मान्यवरांच्या) ओळख देण्यावर विसंबून राहू नये. आपल्या ठेवीदाराची ओळख पटविण्यासाठी बँकांनी स्वतः खात्री करून घेतली पाहिजे.

(३) ओळख देणाऱ्याने, सदर व्यक्तीला मी अमूक इतक्या काळापासून ओळखतो' हे पुरेसे नाही. त्याची ओळख निश्चित स्वरूपात असली पाहिजे.

(४) ओळख देणाऱ्याचे निश्चित असे स्थान असावे आणि तो किमान सहा महिने बँकेचा खातेदार असला पाहिजे. जेणेकरून खाते उघडणाऱ्याला ओळख देण्यासाठीच खाते उघडलेले नाही. शिवाय खात्यातील शिल्लक नाममात्र किंवा कमी अशी असता कामा नये. या कालावधीत बँकेला ओळख देणाऱ्याच्या खात्यातील व्यवहारांची जवळून पहाणी करून ते समाधानकारक आहेत याची खात्री करून घेता येईल.

(५) शाखा व्यवस्थापक/कर्मचाऱ्यांना ओळख देण्यापासून परावृत्त केले पाहिजे.

(६) ज्यावेळी संबंधितांला आपली समाधानकार ओळख देता येत नसेल अशा वेळी, खाते सुरु करण्यापूर्वी, आपल्या घराण्याच्या पूर्वजांच्या संबंधातील पुरेसे पुरावे सादर करण्याचे त्याच्यावर बंधन घालण्यात यावे.

(७) अनोळखी व्यक्तींना ओळख देण्यातून उद्भवू शकणाऱ्या परिस्थितीची, समजूतदार ग्राहकांना, कल्पना देऊन त्यांचे प्रबोधन करण्यात यावे.

(८) पगाराच्या रूपाने ज्याच्या खात्यात जमा येते व चेकच्या माध्यमातून, सरकारी/निमसरकारी संस्था/व्यक्तींना आदायगी होते अशा खातेदारांच्या बाबतीत, सामान्य ओळख व छायाचित्र इतपत पूर्तता करण्यात यावी.

(९) व्यवसायाव्यतिरिक्त, मोठ्या रकमांचे चेक्स भरले जाऊ शकणाऱ्या, अथवा ज्या खात्यांमधून, चेक्सच्या माध्यमातून, अन्यत्र पैसे पाठविले जाऊ शकतात, अशा खात्यांसंदर्भात बँकांनी खोलात जाऊन चौकशी करण्याची आवश्यकता आहे.

२.१.३ ओळख देणाऱ्याची अनुपस्थिती

ज्या प्रकरणात, ओळख देणारी व्यक्ती हि व्यक्तीशः बँकेत हजर होऊ शकत नसेल अशा वेळी, सदर ओळख देणाऱ्या व्यक्तीचे, ओळख देत असल्याबाबतचे लेखी पत्र मागण्यात यावे.

ज्यावेळी बँकेच्या अन्य शाखेचे व्यवस्थापक/अधिकारी यांनी ओळख म्हणून सही केली असेल. अशावेळी, बँकेच्या संग्रही असलेल्या सहीवरून त्यांच्या सहीची पडताळणी करण्याव्यतिरिक्त, सदर व्यक्तीला आपण ओळख दिली असल्याचे लेखी पत्र संबंधित व्यवस्थापक/अधिकार्यांकडून मागविण्यात यावे. तसेच, जोपर्यंत असे पत्र प्राप्त होत नाही तो पर्यंत संबंधित खात्यावरील चेक/ड्राफ्टचे व्यवहार स्थगित ठेवावेत.

बँकेचे अधिकारी नसलेल्या व्यक्तीने स्वतः समक्ष बँकेत न येता ओळख दिली असल्यास, अशीच कार्यपद्धती, वापरण्यात यावी.

ओळख देणार व संबंधित खातेदार यांना बँकेने पोस्टाने पत्र पाठवून कल्पना द्यावी की, बँक खाते उघडण्यासाठी/ओळख देण्यासाठी, ओळख देणार यांचे लेखी पत्र आवश्यक आहे. सदर पूर्तता झाल्यानंतर चेकबुक देण्यास हरकत नाही.

२.२ खातेदाराचे छायाचित्र

२.२.१ छायाचित्र लावणे बंधनकारक

(१) कोणतेही नविन खाते उघडत असताना, त्या खात्यामध्ये व्यवहार करण्याचा अधिकार असलेल्या व्यक्तीचे अलिकडचे छायाचित्र मिळवून सदर छायाचित्र, खातेदाराने भरलेल्या खाते उघडण्याच्या अर्जावर चिकटविणे आवश्यक आहे.

(२) प्रत्येक खात्यासाठी वेगळी छायाचित्रे मागण्याची गरज नाही. छायाचित्रांची जोडी पुरेशी आहे. खातेदाराच्या, अन्य खात्यांबरोबर ती जोडून घेता येऊ शकतात.

(३) सेव्हिंग खात्याबरोबरच अन्य प्रकारच्या म्हणजेच, फिक्स्ड डिपॉझिट/रिकरिंग अशा खात्यांवर व्यवहार करणाऱ्यांची छायाचित्रे आवश्यकच आहेत. मात्र, अज्ञान पाल्यांच्या संदर्भात त्यांच्या पालकांची छायाचित्रे घेण्यात यावीत.

(४) बुरखा घेणाऱ्या महिलांची छायाचित्रे घेणे आवश्यक आहे

(५) एनआरई, एनआरओ, एफसीएनआर खातेदारांची छायाचित्रे बँकांनी घेणे आवश्यक आहे.

विशिष्ट परिस्थिती उद्भवल्याखेरीज, खात्यामध्ये व्यवहार करण्यासाठी खातेदारच आला पाहिजे असे नाही. खातेदाराच्या नमुना सहीला छायाचित्र पर्याय ठरू शकत नाही.

२.२.२ सूट

(१) खाली नमूद प्रकरणांमध्ये बँकांनी छायाचित्राची मागणी करण्याची आवश्यकता नाही.

(अ) चेक सुविधा न दिलेले नवीन बँक खाते. व,

(ब) रुपये १०,००० हजार किंवा त्यापेक्षा कमी अचल किंवा अन्य आवर्ती ठेव खात्यांसाठी छायाचित्राची मागणी करण्याची आवश्यकता नाही.

(२) मात्र, हि खाती उघडताना बँकांनी नेहमीच्या आणि आवश्यक, सुरक्षा/काळजी घेणे गरजेचे आहे.

(३) ठेवीदाराची ठेव रु.१०,००० हजारांपेक्षा कमी आहे मात्र, त्याचे/तिचे चेकबुक सुविधा असलेले बचत खाते आहे. अशा प्रकरणात छायाचित्र घेणे आवश्यक आहे.

(४) बँका, स्थानिक अधिकारी, सरकारी कार्यालय (यामध्ये, सरकारी उपक्रम व निम सरकारी संस्थांचा समावेश नाही) यांना छायाचित्र अटीमधून वगळण्यात आले आहे.

(५) कॅश क्रेडिट, ओव्हर ड्राफ्ट अशा स्वरूपाच्या कर्ज खात्यांसाठी छायाचित्राची आवश्यकता नाही.

(६) बँक कर्मचाऱ्यांच्या खात्यासंदर्भात छायाचित्राची पुर्तता आवश्यक नाही.

२.३ खाते धारकांचे रहिवासी पत्ते

अनावधानेही बँकांनी, कर चुकविणाऱ्यांना आपला वापर करू देणे अयोग्य आहे. संबंधित खातेदारांना शोधताना सोपे जावे यासाठी, बँकांनी खातेदाराचा पूर्ण पत्ता मिळविणे, नोंदवहीत आणि खाते उघडण्याच्या अर्जावरही तो लिहून ठेवणे आवश्यक आहे. आवश्यकता भासल्यास, त्रयस्थांकडून खातेदारांचे पत्ते योग्य आहेत याची खातरजमा करून घ्यावी.

सुरक्षेचे अन्य उपाय

२.४.१ पॅन/जीआयआर नंबर

प्रारंभिक ५०,००० हजार रुपयांच्या ठेवीने ठेवीदारांचे पॅन/जीआयआर नंबर बँकांनी मागणी करणे आवश्यक आहे.

२.४.२ नवीन खात्यांसंबंधी मान्यता देण्याचा अधिकार

नवीन उघडण्यात आलेल्या खात्यांच्या संदर्भात, शाखा व्यवस्थापक अथवा मोठ्या शाखांमधील संबंधीत ठेव खात्याच्या प्रमुखांनी मान्यता द्यावी.

२.४.३ कागदपत्रांची पूर्तता

नवीन खाते उघडण्यासंदर्भात, बँक कार्यालयातच कागदपत्रांची पूर्तता होणे आवश्यक आहे. कोणतीही कागदपत्रे बँक कार्यालयाबाहेर जाणार नाहीत याबाबत बँक व्यवस्थापनाने अत्यंत दक्ष राहणे गरजेचे आहे. खातेदाराच्या छायाचित्र असलेल्या बँकेच्या कागदपत्रांवर स्वाक्षरी आणणे, रजिस्टर ए. डी. ने टपाल पाठविणे, खाते उघडण्याचा अर्ज अथवा ग्राहकाला खाते व्यवहारातील बदलांच्या, पडताळणीसंदर्भात सुचना पत्र, पोस्टाने पाठविणे, अशा असामान्य परिस्थितीमध्ये या नियमास अपवाद करताना, सुरक्षेचा उपाय म्हणून, तपशील तपासण्यासाठी, बँक एखाद्या अधिकाऱ्याची नेमणूक करू शकतील.

२.४.४ करंट अकाउंट उघडताना: काटेकोरपणाची आवश्यकता

अनुत्पादक कर्ज (एनपीए) मर्यादित राहण्याच्या दृष्टीने बँकांनी काटेकोरपणे नियमांची अंमलबजावणी करण्याची आवश्यकता आहे. खातेदाराकडून बँकांनी लेखी हमी घेतली पाहिजे की, तो अन्य कोणत्याही बँकेचा कर्जदार नाही. किंवा, कर्जदार असल्यास कोणकोणत्या बँक(बँका)ची कोणत्या स्वरूपाची कर्जे त्याने घेतली आहेत. खाते उघडून देणाऱ्या बँकेने सर्व तपशीलांच्या पूर्तता होत आहेत यावर लक्ष देणे आवश्यक आहे. त्याचबरोबर, संबंधित प्रमुख बँकांना याची कल्पना देणे आवश्यक आहे. खाते उघडून देणाऱ्या बँकेने अशा बँकांचे ना-हरकत प्रमाणपत्र मिळविणे आवश्यक आहे. दुसऱ्या दिवसापर्यंत जर संबंधित बँकांचा प्रतिसाद आला नाही तर, अपेक्षित ग्राहकाचे करंट अकाउंट, बँकेने उघडून देण्यास हरकत नाही. मात्र, अपेक्षित ग्राहक एकापेक्षा जास्त बँकांची उसनवार (बॉरोईंग) करत असेल आणि त्याच्या मागणीच्या केलेल्या खोलवर तपासणीत (ड्यु डिलिजन्स) जर काही निष्पन्न होत असेल तर, बँकांनी शिखर बँकेस अथवा संबंधित बँकेस त्या संदर्भातील माहिती द्यावी.

बँकांना सुचित करण्यात येते की, अपेक्षित ग्राहकाला संतुष्ट करण्याचे उद्दिष्ट साधत असतानाच, बँकांकडून अशा प्रकरणांच्या खोलवर तपासणीमध्ये परिणामकारकता साधण्यासाठी त्यांनी योग्य मार्गदर्शन मिळवावे. इतर बँकांकडून अशा प्रकरणात मिळणाऱ्या माहितीकडे गांभिर्याने आणि तत्परतेने लक्ष देण्याची यंत्रणा बँकांकडे असणे आवश्यक आहे.

२.४.५ आर्थिक समाविकता

सामान्यपणे, प्रायमरी (अर्बन) को-ऑपरेटिव्ह बँकांचे सर्वसामान्यांना परवडणारे बँकिंग जरी असले तरी, समाजातील अजूनही मोठा वर्ग असा आहे की, कांही अर्बन बँकांच्या, किमान जमा राशीच्या अटीमुळे, खाते उघडणे/वापरात ठेवू शकण्यापसून वंचित आहे. व्यापक आर्थिक समानतेच्या

उद्दिष्टाच्या दृष्टीकोनातून अर्बन बँकांनी, आपल्या खातेदारांसाठी, बँकिंगची पायाभूत संकल्पना, म्हणजेच मुक्त खाते (नो फ्रील्स) संकल्पना राबवावी. यामध्ये शुन्य किंवा अत्यंत कमी शिल्लक ठेवण्यास परवानगी असलेली खाती अपेक्षित आहेत. अशा खात्यांवर दर आकारणीही अशी असावी की जेणेकरून समाजातील मोठा वर्ग या सुविधेचा वापर करू शकेल. अशा खात्यामध्ये किती आणि कसे व्यवहार करावेत यावर निर्बंध घालता येतील. परंतु, ग्राहकांना सुरुवातीसच अत्यंत स्वच्छपणे याची कल्पना दिली जाणे अपेक्षित आहे. अशा मुक्त खात्यांची परवानगी असल्याची, अटी शर्तीच्या संपूर्ण तपशीलांसह, सर्व अर्बन को-ऑपरेटिव्ह बँकांनी, त्यांच्या वेबसाईटसह सर्वत्र प्रसिद्धी करावी अशी सुचना आहे.

३ विशिष्ट प्रकारची ठेव खाती उघडण्यावरील बंधने

३.१ अज्ञान पाल्याचे आईच्या पालकत्वाखाली असलेले खाते

३.१.१ अज्ञान पाल्याचे वडील जिवंत असतील तर तेच त्याचे नैसर्गिक पालक ठरतात ही हिंदु मायनॉरिटी अँड गार्डीयनशिप अँक्ट १९५९ मधील तरतूद समोर ठेवून, बहुतांश प्रकरणात अज्ञान पाल्याचे, आईच्या पालकत्वाखाली खाते उघडण्यास, बँका राजी नसतात.

३.१.२ रिझर्व्ह बँकेने याची कायदेशीर बाजू आणि व्यवहारातील भाग तपासला आहे. कायम ठेव खाते, रिकरिंग आणि बचत खाते खात्यासंदर्भात आईच्या पालकत्वाखाली अज्ञान पाल्याचे खाते उघडण्याची मागणी असेल तर, कायदेशीर तरतूद कांहीही असली तरी, खाते शिलकी राहिल, येणेबाकी होणार नाही अशा स्वरूपाची, पुरेशी खबरदारी घेऊन बँका अशा खात्यामध्ये व्यवहारास परवानगी देऊ शकतात. ज्यामुळे अज्ञान पाल्याशी व्यवहार करणे अडचणीचे होणार नाही.

३.१.३ रक्कम मोठी असेल आणि, व्यवहारांचे स्वरूप समजण्याइतपत, अज्ञान पुरेसा सज्ञान असेल अशावेळी, अशा खात्यामधून पैसे काढताना बँका त्याची परवानगी मागू शकतील.

४ वारस सुविधा

४.१ कायद्यातील तरतुदी

बँकिंग रेग्युलेशन अँक्ट १९४९ (जो को-ऑपरेटिव्ह बँकांनाही लागू आहे) त्यामधील कलम ४५ झेडए ते कलम ४५ झेडएफ खालील प्रकरणांच्या संदर्भात लागू आहेत.

(१) मयत खातेदाराच्या खात्यावरील जमा त्याच्या वारसास देण्याचा बँकेस अधिकार देणे

(२) मयताच्या, बँकेच्या सेफ कस्टडीमध्ये राहिलेल्या चिजवस्तु, रिझर्व्ह बँकेच्या मार्गदर्शक तत्वांनुसार, इन्व्हेंटरी करून, त्याच्या वारसांस देणे.

(३) बँकेकडून भाड्याने सेफ्टी लॉकर घेतलेल्याचे निधन झाल्यानंतर, सेफ डिपॉझीट लॉकरमध्ये ठेवलेल्या वस्तु, रिझर्व्ह बँकेच्या मार्गदर्शक तत्वांनुसार, लॉकरमधील वस्तुंची इन्व्हेंटरी करून, त्याच्या वारसांस देणे.

४.२ नियम

को-ऑपरेटिव्ह बँक्स (नॉमिनेशन) रुल्स १९८५

(१) ठेव खात्याचा वारस अर्ज, सेफ कस्टडीमधील वस्तु आणि सेफ्टी लॉकरमध्ये असलेली चिजवस्तु.

(२) रद्द करण्याचा अर्ज आणि वारस बदलण्याचे अर्ज

(३) उपरिनिर्देशित विषय, तसेच वारस नोंदणी करणे, रद्द करणे, आणि वारस बदल

४.३ वारस नोंद

४.३.१ नियम २(१०), ३(९) व ४(१०) अंतर्गत बँकांनी त्यांच्या पुस्तकात वारसाची, वारस रद्द केल्याची आणि/किंवा वारस बदलाची नोंद करण्याची आहे. ठेवीदारां(नी) लॉकर भाड्याने घेणाऱ्याने (ऱ्यांनी) केलेल्या वारस नोंद किंवा त्यातील बदलांप्रमाणे बँकांनीही कृती करण्याची आहे.

४.३.२ आपल्या ग्राहकांना वारस सुविधा उपलब्ध आहे यांची बँकांनी माहिती करून घ्यावयाची आहे.

४.४ ठेव खात्यांसाठी वारस तरतुद

४.४.१ कायदेशीर तरतुद

वारस नोंदीची कायदेशीर तरतुद आणि ठेवीदाराचे पैसे त्याच्या वारसांस देणे आणि अन्य व्यक्तींच्या हक्क सांगणाऱ्या नोटीसपासून संरक्षण याचे संपूर्ण तपशील कलम ४५ झेडए व ४५ झेडबी मध्ये देण्यात आलेले आहेत.

४.४.२ ठेव खात्यांच्या संदर्भात वारस नियम

ठेव खात्यांच्या संदर्भातील वारसासंबंधीचे नियम असे आहेत.

(ए) वारस नोंद ठेवीदारांने करण्याची आहे. किंवा संबंधीत प्रकरणाप्रमाणे, एक किंवा अनेक जणांसाठी को-ऑपरेटिव्ह बँकेने ठेव ठेवली असल्यास सर्व ठेवीदारांनी एकत्रीतपणे वारस नोंद करण्याची आहे.

(बी) ठेवीदारास स्वतःच्या असलेल्या ठेवीसाठी वारस नोंद करता येईल, प्रातिनिधीक स्वरूपातील ठेवीदार, किंवा एखाद्या संस्थेच्या अथवा अशा प्रकारच्या ठेवीसाठी वारस नोंदविता येणार नाही.

(सी) अज्ञान पाल्यासंदर्भात ठेवीदार किंवा, अनेकांनी मिळून अज्ञान पाल्यासाठी ठेव ठेवली असल्यास, सर्व ठेवीदारांनी मिळून, अशा अज्ञान पाल्याच्यावतीने, ठेवीदारांपैकी नसलेल्या एका अशा सज्ञान व्यक्तीची नेमणूक करण्याची आहे की जो ठेवीदार किंवा, सर्व ठेवीदारांचे निधन झाल्यास, वारसाच्यावतीने सदर ठेव रक्कम घेऊ शकेल.

(डी) अज्ञान पाल्याच्या नावावर ठेव ठेवली असल्यास, अज्ञान पाल्याच्यावतीने कायदेशीर काम पाहण्याचा अधिकार असलेल्या व्यक्तीसच वारस नेमता येईल.

(ई) ठेवीदार किंवा प्रकरण असेल त्याप्रमाणे सर्व ठेवीदार एकत्रीतपणे अशा वारसाची नोंद रद्द करू शकतील.

(एफ) वारस बदलाची नोंद हि संबंधित ठेवधारकाने अथवा, सर्व ठेवीदारांनी मिळून; जसे असेल त्याप्रमाणे करण्याची आहे.

(जी) सदर वारस नोंद हि एकाच व्यक्तीच्या नावाने करावयाची आहे.

(एच) ठेवीदाराच्या किंवा ठेवीदारांच्या वतीने बँक ठेव सांभाळत असेल अशावेळी, पुर्वी म्हटल्याप्रमाणे, केव्हाही वारस नोंद, वारस बदल किंवा वारस रद्द करता येईल.

(आय) एकपेक्षा जास्त व्यक्तींच्या नावाने ठेव असेल अशावेळी, जोपर्यंत सर्व हयात ठेवधारक वारस रद्द किंवा वारस बदल करीत नाहीत. तोपर्यंत वारस रद्द किंवा वारस बदल मान्य करता येणार नाही.

(जे) संबंधित ठेवीदार किंवा ठेवीदारांना; जसे असेल त्याप्रमाणे; ठेवीसंदर्भातील, वारस नोंद वारस रद्द किंवा वारस बदलसंबंधात दाखल अर्जाची को-ऑपरेटिव्ह बँकेने लेखी पोच देण्याची आहे.

(के) को-ऑपरेटिव्ह बँकेतील वारस नोंद, वारस रद्द अगर वारस बदल यांच्या संदर्भात, व्यवस्थित भरून देण्यात आलेल्या अर्जाची को-ऑपरेटिव्ह बँकेच्या पुस्तकात नोंद करण्याची आहे.

(एल) ठेव नुतनीकरण हे, वारस नोंद , वारस रद्द करणे किंवा वारस बदल, स्थगित करण्याचे कारण होऊ शकणार नाही.

४.४.३ कार्यवाहीच्या सुचना

(१) वेगवेगळ्या बँकांची कसलीही वर्गवारी असली तरी, बँकेतील सर्व प्रकारच्या ठेव खात्यांसाठी वारस सुविधा उपलब्ध असली पाहिजे.

(२) वारस नोंद नाकारणारा अपवादात्मक ठेवीदार वगळता, वारस नोंद हा विद्यमान आणि नवीन खात्यांसाठी नियम असला पाहिजे. (जर एखादा खातेदार वारस नोंद करीत नसेल, तर अशा अपूर्ततेमुळे उद्भवणाऱ्या शक्याशक्यता टाळण्यासाठी, तशी नोंद केली गेली पाहिजे)

(३) निवृत्ती वेतन जमा करण्यासाठी उघडलेल्या बचत खात्याला वारस नोंद सुविधा उपलब्ध आहे. परंतु को-ऑपरेटिव्ह सोसायटीज् (वारस) नियम १९८५ च्या तरतूदी ह्या; (निवृत्ती वेतन फरक) ॲरियर्स ऑफ पेन्शन (वारस) नियम १९८३पेक्षा भिन्न आहेत. त्यामुळे निवृत्ती वेतनासाठी उघडलेल्या बचत खात्यासाठीचा वारस हा निवृत्ती वेतनातील मिळालेल्या फरकासाठीच्या ठेव खात्याचा वारस होऊ शकत नाही. त्यासाठी को-ऑपरेटिव्ह सोसायटीज् (वारस) नियम १९८५ मधील तरतूदींप्रमाणे वारस नोंदणीची वेगळी प्रक्रिया करावी लागते. तशी निवृत्तीवेतन धारकाची मागणी असल्यास त्याची पूर्तता करण्यात यावी.

(४) वारस नोंदीसाठीच्या अर्जाव्यतिरिक्त खाते उघडण्याच्या अर्जातही वारसाचे नाव, पत्ता याची नोंद करण्याची सोय करावी. वारस नोंद सुविधेची लोकांना माहिती होण्यासाठी, चेकबुक, पासबुक तसेच, ग्राहकांपर्यंत जाणाऱ्या बँकेच्या अन्य माहिती, प्रकाशन यावर तसे संदेश छपावेत, शिवाय सुविधेच्या प्रसिद्धीचा उपक्रम नियमितपणे राबवावा.

(५) एकत्रित खात्याच्या प्रकरणात, ठेवीदारांपैकी एकाचे निधन झाल्यास, उर्वरित

ठेवीदारांस, एकत्रीतपणे नोंदविलेल्या वारसात बदल/रद्द करण्यास बँक परवानगी देऊ शकेल. जिवंत असेल तो अशा वर्गवारीच्या ठेवीच्या संदर्भातही हेच लागू आहे. हे लक्षात घेणे महत्वाचे आहे की, एकत्रीत खात्यांच्या संदर्भात वारस हक्क तेव्हाच अस्तित्वात येईल जेव्हा सर्व ठेवीदारांचे निधन झाले असेल.

(६) वारस नोंद सुविधा उपलब्ध असल्याचे निदर्शनास येण्याच्या दृष्टीने, खाते पुस्तकाच्या दर्शनी पानावर वारस नोंद केली (नॉमिनेशन रजिस्टर्ड) असे नोंदविण्याचा प्रघात बँका पाडू शकतील. टर्म डिपॉझिट संदर्भातही हे करता येऊ शकेल.

४.५ सेफ कस्टडीमधील वस्तुसंदर्भात वारस नोंद.

४.५.१ कायदेशीर तरतुद

वारस नोंदीची कायदेशीर तरतुद आणि सेफ कस्टडीमध्ये ठेवण्यात आलेल्या वस्तु त्याच्या वारसांना देणे आणि अन्य व्यक्तींच्या हक्क सांगणाऱ्या नोटीसपासून संरक्षण याचे संपूर्ण तपशील कलम ४५झेडसी व ४५झेडडी मध्ये देण्यात आलेले आहेत.

४.५.२ सेफ कस्टडीमधील वस्तुसंदर्भातील वारसांसंबंधीचे नियम असे आहेत.

(ए) को-ऑपरेटिव्ह बँकेच्या सेफ कस्टडीमध्ये वस्तु ठेवणाऱ्या व्यक्तीला (येथून पुढे त्याचा ठेवीदार असा उल्लेख करण्यात येईल) वारस नेमता येईल.

(बी) जर वारस अज्ञान असेल तर, ठेवीदारास वारस नोंद करतानाच अन्य अज्ञान नसलेल्या व्यक्तीची, आपल्या मृत्युनंतर, वारस अज्ञानच असल्यास सदर वस्तु घेण्यासाठी नेमणूक करता येईल.

(सी) अज्ञान व्यक्तीच्या नावाने को-ऑपरेटिव्ह बँकेच्या सेफ कस्टडीमध्ये वस्तु ठेवल्या असल्यास, अज्ञानाच्यावतीने कायदेशीरपणे प्रतिनिधीत्व करू शकणाऱ्या व्यक्तीसच वारस नोंद करता येईल.

(डी) वारस नोंद एकाच व्यक्तीची करता येईल.

(ई) को-ऑपरेटिव्ह बँकेच्या ताब्यात ठेवीदाराने वस्तु दिल्यानंतर, ठेवीदारास केव्हाही, वारस नोंदविणे, रद्द करणे अथवा बदलणे करता येईल.

(एफ) संबंधीत ठेवीदाराला सेफ कस्टडीतील वस्तुसंदर्भात, वारस नोंद वारस रद्द किंवा वारस बदलसंबंधात दाखल अर्जाची को-ऑपरेटिव्ह बँकेने लेखी पोच देण्याची आहे.

(जी) को-ऑपरेटिव्ह बँकेतील वारस नोंद, वारस रद्द अगर वारस बदल यांच्या संदर्भात, व्यवस्थीत भरून देण्यात आलेल्या अर्जाची को-ऑपरेटिव्ह बँकेच्या पुस्तकात नोंद करण्याची आहे.

४.५.३ कार्यवाहीच्या सुचना

(१) वारस सुविधा हि फक्त एकट्या ठेवीदारासाठी उपलब्ध आहे. एकत्रितपणे, सेफ कस्टडीमध्ये वस्तु ठेवणाऱ्यांना हि सुविधा नाही.

(२) सेफ कस्टडीमध्ये ठेवलेल्या वस्तु वारस किंवा वारसांना आणि वंशजांना परत

देत असताना, सील केलेली बंद असलेली पाकिटे फोडण्याची आवश्यकता नाही.

(३) सेफ कस्टडीमध्ये ठेवलेल्या वस्तु मयताच्या वारसाला परत देण्याच्या प्रकरणात, रिझर्व्ह बँकेच्या, बँकिंग रेग्युलेशन अँक्ट १९४९ च्या कलम ५६ बरोबर, ४५झेडसी(३) व ४५झेडसी(४) अन्वये कार्यवाही करावी.

(४) अस्सल वारसालाच सेफ कस्टडीमधील वस्तु मिळत आहेत याची खात्री करुन घेण्यासाठी. त्याचबरोबर, मयत पुराव्याची तपासणी करण्यासाठी, को-ऑपरेटिव्ह बँका आपली स्वतःची प्रणाली विकसित करु शकतात, अथवा त्यांच्या संघटना/शिखर परिषदेची किंवा इंडियन बँक्स असोसिएशनची प्रणाली राबवू शकतात. ठेवीदार मयत असल्याच्या पुराव्यासंदर्भात आयबीएने आपल्या सभासद बँकांना, सादर करण्यात आलेला मयत दाखला किंवा अन्य समाधानकारक पुरावा आदी बँकांमध्ये प्रचलित पुराव्यांची कार्यपद्धती वापरण्यास सांगितले आहे.

४.६ सेफ डिपॉझिट लॉकरसाठी वारस नोंद

४.६.१ कायदेशीर तरतुद

वारस नोंदीची कायदेशीर तरतुद आणि ठेवीदाराचे पैसे त्याच्या वारसांस देणे आणि अन्य व्यक्तींच्या हक्क सांगणाऱ्या नोटीसपासून संरक्षण याचे संपूर्ण तपशील कलम ४५झेडई व ४५झेडएफ मध्ये देण्यात आलेले आहेत.

४.६.२ सेफ कस्टडी लॉकरच्या संबंधात वारस नोंदीचे नियम

सेफ कस्टडी लॉकरच्या संबंधात वारस नोंदीचे नियम असे आहेत.

(ए) को-ऑपरेटिव्ह बँकेकडून दोन किंवा त्यापेक्षा जास्त व्यक्तींकडून लॉकर भाड्याने घेतला जाईल अशावेळी अशा भाडोत्रींनी, आपापले वारस नोंद करण्याचे आहेत.

(बी) एकच व्यक्ती लॉकर भाड्याने घेईल त्यावेळी, सदर व्यक्तीस एकच वारस नोंद करता येईल.

(सी) अज्ञान पाल्याच्या नावाने लॉकर भाड्याने घेतला जाईल अशावेळी, वारस नोंद हि, अज्ञानाच्यावतीने कायदेशीरपणे काम पाहू शकणारी व्यक्तीच करु शकेल.

(डी) लॉकर भाड्याने घेणाऱ्या एकट्या, किंवा एकत्रीतपणे घेणाऱ्यांनी, नोंदलेला वारस रद्द करणे.

(इ) लॉकर भाड्याने घेणाऱ्या एकट्या व्यक्तीने वारस बदल करणे

(एफ) एकत्रीतपणे लॉकर भाड्याने घेणाऱ्यांनी वारस बदल करणे.

(जी) लॉकर भाड्याने घेतलेला असल्याच्या कालावधीत, वारस नोंद करणे वारस रद्द करणे, वारसात बदल करणे असे वर उल्लेखिलेले सर्व प्रकार करता येतील.

(एच) एकटा भाडोत्री किंवा भाडोत्रींना ; जसे असेल त्याप्रमाणे; भाड्याने घेतलेल्या लॉकर संबंधात दाखल, वारस नोंद, वारस रद्द किंवा वारस बदलसंबंधात दाखल अर्जाची को-ऑपरेटिव्ह बँकेने लेखी पोच देण्याची आहे.

(आय) वारस नोंद करणे वारस रद्द करणे, वारसात बदल करणे असे त्या त्या संबंधीचे पूर्ण भरलेले अर्ज को-ऑपरेटिव्ह बँकेने बँकेच्या पुस्तकात नोंदविण्याचे आहेत.

कार्यवाहीच्या सुचना

(१) मयताच्या वारस/वारसांना, लॉकरपर्यंत जाणे, त्यामधील वस्तु काढून घेणे आदी बाबतच्या प्रकरणात, रिझर्व्ह बँकेच्या, बँकिंग रेग्युलेशन ॲक्ट १९४९ च्या कलम ५६ बरोबर, ४५झेडसी(३) व ४५झेडई(४) अन्वये कार्यवाही करावी.

(२) ठेव, सेफ कस्टडीमधील वस्तु किंवा लॉकरमधील चिजवस्तु खऱ्या वारसालाच मिळण्यासाठी, बँकांनी उपरोल्लेखित परिच्छेद ४.५.३ (४) मधील तरतुदींचा अवलंब करावा.

(३) वारसाला किंवा वारसांना अथवा हयात भाडोत्रींना लॉकरमधील चिजवस्तु उपलब्ध करून देताना, बँकांनी सील/बंद/ पाकिटे फोडण्याची आवश्यकता नाही.

(४) एकत्रीतपणे लॉकर भाड्याने घेतले असल्यास भाडोत्रीपैकी एखाद्याचे निधन झाल्यास, बँकांनी रितसर नोंद करून (वारसांना अथवा हयात असलेल्यांना एकत्रीतपणेच) लॉकरमधील चिजवस्तु हलविण्याची परवानगी द्यावी. अशा प्रकरणात, नोंद करून चिजवस्तु हलविल्यानंतर, वारस अथवा हयात असलेले, ती चिजवस्तु त्याच बँकेमध्ये ठेवू शकतील. ते जर तसे ठेवणार असतील तर, नवीन कराराने ते तसे करू शकतील.

(५) बँकिंग रेग्युलेशन ॲक्ट १९४९ च्या कलम ४५झेडई नुसार अज्ञान पाल्य, वारसमहणून लॉकरमधील चिजवस्तु मिळविण्यास अपात्र आहे. मात्र, अशा प्रकरणात, वारसाच्या वतीने चिजवस्तु ताब्यात घेणारी व्यक्ती, कायदेशीरपणे अज्ञान पाल्याच्यावतीने चिजवस्तु ताब्यात घेण्यास पात्र आहे; हे तपासण्याची बँकांची जबाबदारी आहे.

५ खात्यामधील व्यवहार

५.१ एकत्रीत खाते

५.१.१ एकत्रीत खात्यातील व्यवहाराची पद्धती

इंडियन बँक्स असोसिएशनच्या २८ ऑगस्ट १९८० चे पत्र क्र. एलए,सी/१९-९६-२९ पुरवणी १मध्ये दिलेले आहे. त्यानुसार, या विषयासंदर्भात, बँका आपल्या शाखांना योग्य सुचना व आवश्यक मागदर्शन करू शकतील.

५.१.२ एकत्रीत खात्यातील व्यवहारासंबंधी घेण्याची काळजी.

(१) बऱ्याच जणांच्या एकत्रीत खात्यास परवानगी देताना व त्यातील व्यवहारासंदर्भात बँकांनी खाली दिलेल्या मागदर्शनाचे पालन करावे.

(ए) एकत्रीत खात्यामध्ये किती धारक असावेत यावर बंधन नाही मात्र, व्यवहारात त्याचा कसा वापर करावयाचा हे बँकांवर अवलंबून आहे. कोणतेही एकत्रीत खाते उघडताना खास करून, त्याचे कारण, संबंधीतांच्या व्यवसायाचे स्वरूप आणि अन्य संबंधित मुद्दे, संबंधित खातेदारांची आर्थिक स्थिती खाते उघडण्यापूर्वी विचारात घेणे गरजेचे आहे. मोठ्या एकत्रीत खात्यासंदर्भातही अशीच काळजी घेणे आवश्यक आहे.

(बी) तिसऱ्या पक्षाच्या नावचे, (थर्ड पार्टी, अकाउंट पेयी चेक्स) खात्यात जमा करण्याचे चेक्स, या खात्यांवर घेऊ नयेत.

(सी) सामान्यतः क्रॉस केलेले चेक्स जे नावे आदेशात्मक आहेत (पे ऑर्डर) ते जमा घेताना देणाऱ्याने योग्य पुर्तता केलेल्या आहेत हे तपासण्यात यावे.

(डी) मोठ्या रकमांचे चेक्स जमा करताना काळजी घेणे गरजेचे आहे.

(इ) एकत्रीत खात्यामधून होणाऱ्या व्यवहारांवर बँकांनी नियमितपणे लक्ष ठेवणे,

आणि त्याप्रमाणे आवश्यक कृती करणे गरजेचे आहे. बेनामी व्यवहारांसाठी अशा खात्यांचा वापर होत नाही याकडेही लक्ष देणे गरजेचे आहे.

(२) एकत्रीत खाती उघडणे व वापरण्यासंबंधीच्या उपरोल्लेखित विषयांच्या हाताळणीसाठी, चोख माहिती यंत्रणा आणि अंतर्गत नियंत्रण असणे गरजेचे आहे.

५.२ नवीन खात्यामधील व्यवहारांवर देखरेख

५.२.१ नवीन खात्यांमधील व्यवहार तपासण्यासाठी यंत्रणा कार्यान्वीत असणे आवश्यक आहे. मोठ्या शाखांमध्ये ठेव विभागाचे प्रमुख किंवा संबंधित विभागांचे प्रमुख, शाखाव्यवस्थापक, व्यवस्थापक, यांनी खाते उघडल्यापासून किमान सहा महिने खात्याच्या माध्यमातून गैरव्यवहार होत नाहीत किंवा संशयास्पद व्यवहार होत नाहीत हे तपासण्यासाठी, खात्यातील व्यवहारांवर जवळून देखरेख असणे आवश्यक आहे. जर संशयास्पद स्वरूपाचे व्यवहार होत असल्याचे निदर्शनास येत असेल तर, त्याबाबत खातेदाराकडे बँकेने विचारणा करण्याची आवश्यकता आहे आणि जर समाधानकारक खुलासा मिळत नसेल तर, योग्य तपास यंत्रणेकडे अहवाल देणे जरूरी आहे.

५.२.२ ज्यावेळी नवीन खाते उघडल्या बरोबर, मोठ्या रकमेचे चेक्स/ड्राफ्ट्स जमेसाठी सादर केले जातात किंवा, नवीन खात्यासाठी टेलिग्राफिक हस्तांतरण/ मेल ट्रान्सफरने जमा येते अशावेळी व्यवहारासाठी सादर दस्ताच्या आणि खातेदाराच्या अस्सलपणाची बारकाईने तपासणी आवश्यक ठरते. आवश्यक वाटल्यास आदायगी करणाऱ्या बँकेने जमा घेणाऱ्या बँकेशी संपर्क करून असे मोठ्या रकमेचे चेक्स/ड्राफ्ट दिले असल्यास त्याच्या अस्सलपणाची खात्री करून घ्यावी. रासायनिक खाडाखोड ओळखण्यासाठी मोठ्या रकमेचे चेक्स/ड्राफ्ट्स अतिनिल किरणांखाली तपासून घ्यावेत.

५.३ सर्वच खात्यामधील व्यवहारांवर देखरेख

५.३.१ जास्त रकमेची रोकड निकासी होत असल्यास अशा व्यवहारांवर बारीक नजर ठेवण्यासाठी बँकांनी यंत्रणा निर्माण करण्याची आवश्यकता आहे. ज्यावेळी तिसऱ्या पक्षाचे चेक्स/ड्राफ्ट्स नेहमिच्या किंवा नवीन उघडलेल्या खात्यामध्ये भरण्यात येतात आणि मोठ्या रकमेची निकासी होते अशावेळी बँकांनी त्यांच्या ग्राहकाच्या, अशा मोठ्या रकमेच्या निकासीच्या विनंतीचा बारकाईने तपास केला पाहिजे.

५.३.२ ठेव खात्यांमधूनच नव्हे तर, कॅश क्रेडिट/ओव्हरड्राफ्ट अशा इतर सर्वच खात्यांमधून पाच लाख किंवा त्यापेक्षा जास्त रकमेची रोकड निकासी होत असल्यास अशा व्यवहारांवर बारीक नजर ठेवण्यासाठी बँकांनी यंत्रणा निर्माण करण्याची आवश्यकता आहे. बँक/शाखांनी पाच लाख किंवा त्यापेक्षा जास्त रकमांची रोकड निकास करणाऱ्या, वैयक्तिक खात्यांची वेगळी तपशीलवार नोंद ठेवण्यासाठी वेगळे रजिस्टर ठेवले पाहिजे. तपशीलवार नोंदींमध्ये, ठेवीसंदर्भात, खातेधारकाचे नाव, खाते क्रमांक, रक्कम; निकासीसंदर्भात, चेक काढणाऱ्याचे नाव. शिवाय पाच लाख किंवा त्यापेक्षा जास्त रकमेची, ठेव किंवा निकासी झाली आल्यास शाखा व्यवस्थापकाने मुख्य कार्यालयास दुसऱ्या दिवसापर्यंत, त्याचे संपूर्ण तपशील जसे की, खातेदाराचे नाव, खाते क्रमांक, खाते उघडल्याची तारीख आदी कळविले पाहिजेत. मुख्य कार्यालयाने अहवाल मिळताच, अधिकारी नियुक्त करून त्याची छाननी करून व्यवहारांची पडताळणी करावी. सकृतदर्शनी व्यवहारांमध्ये शंका वाटल्यास किंवा संशयास्पद व्यवहार वाटल्यास, रिझर्व्ह बँकेच्या निरीक्षण अधिकाऱ्यांच्या भेटीवेळी शाखधिकाऱ्यांचा अहवाल त्यांच्या नजरेस आणावा.

५.३.३ चेकची आदायगी करताना अन्य पुरेशी काळजी घेण्याच्या महत्वाच्या बाजू, पैसे काढणाऱ्याची चेकवरील सही पडताळणी, नमुना सहीचे कार्ड सुरक्षित ठेवणे, चेकबुक देण्याच्या प्रक्रियेवर लक्ष ठेवणे, कोरी चेक पुस्तके/पाने सुरक्षित ठेवणे, अशा आहेत. मोठ्या रकमांचे चेक्स अल्ट्रा व्हॉयलेट किरणांखाली तपासणी करण्याची गरज सर्व बँकांना समजत असली तरी, प्रत्यक्षात, आळशीपणामुळे हे क्वचित घडताना दिसते; परिणामी टाळता येणारे नुकसान. याव्यतिरिक्त टोकन सुरक्षा, बँकेने अदायगी केलेली कागदपत्रे, काऊंटरवरील चेक्स आदी सुरक्षित ठेवले गेले पाहिजेत. ठेवीदार/ग्राहकांनी न वापरलेली चेकबुक्स खाते बंद करताना किंवा स्थलांतर करताना जमा करण्यास सांगितले गेले पाहिजे. नमुना सहीचे कार्ड सुरक्षित ठेवण्यास; खास करून खाते वापरासंबंधीच्या सुचनांमध्ये बदल करण्यात आला असेल तेंव्हा. सर्वाधिक प्राथमिकता दिली गेली पाहिजे. असे बदल शाखेतील ज्येष्ठ अधिकाऱ्याकडून तपासले गेले पाहिजेत.

५.४ चेकबुक संबंधी

पूर्वीच्या दिलेल्या चेकबुकमधील विनंती पत्रीवर विधिवत सही करून जमा केल्यानंतरच नवे चेकबुक देण्याचे आहे. विनंती पत्र दिले गेल असल्यास खातेदारास समक्ष बँकेत येऊन चेकबुक नेण्यास सांगण्यात यावे किंवा रजिस्टर पोस्टाने थेट खातेदारास पाठविण्यात यावे. विनंतीपत्र आणणाऱ्यास चेकबुक देऊ नये. पासबुकसह विनंतीपत्र घेऊन समक्ष आलेल्या खातेदारासच सुटे चेक्स द्यावेत.

५.५ निष्क्रीय खाते

दोन वर्षांपेक्षा जास्तकाळ व्यवहार नसलेले खाते वेगळे काढून वेगळ्या लेजरमध्ये ठेवावे. असे वेगळे लेजर(र्स) आणि त्यामधील खातेदारांच्या नमुना सहा मॅनेजर किंवा वरिष्ठ अधिकाऱ्याच्या ताब्यात असाव्यात. अशा वेगळ्या काढलेल्या खात्यामधील पहिली निकासी हि मॅनेजरच्या परवानगीनेच करू देण्यात यावी.

५.६ वृद्ध/आजारी/विकलांग व्यक्तींच्या बँक खात्यांमधील व्यवहार

५.६.१ वृद्ध/आजारी/विकलांग व्यक्तींना बँकेत व्यवहार करण्याची सुविधा मिळण्याच्या दृष्टीने खालील परिच्छेद ५.६.२ मधील प्रक्रिया वापरता येऊ शकेल. वृद्ध/आजारी/विकलांग व्यक्तींचे खालील प्रकारे वर्गीकरण होते.

(१) चेकवर सही करण्याची शक्ती नसलेला आजारी / किंवा पैसे काढण्यासाठी समक्ष बँकेत येऊ न शकणारा खातेदार; तो/ती आपल्या अंगठ्याचा ठसा उमटवून चेक/निकासी करू शकतील, आणि

(२) बँकेत येण्याची क्षमताच नव्हे तर, विशिष्ट आजारांमुळे आंगठा उमटविण्याची ताकदही राहिली नाही असा खातेदारही चेक/निकासी/ सुविधा वापरू शकेल.

५.६.२ खाली निर्देशित प्रक्रिया बँका वापरू शकतील.

(१) वृद्ध/आजारी/विकलांग व्यक्तींच्या अंगठा किंवा पायाच्या बोटांचे ठसे घ्यावयाचे असतील त्यावेळी, बँकेच्या माहितीच्या दोन स्वतंत्र ओळखी असणे गरजेचे आहे. त्यापैकी एक बँकेचे जबादार अधिकारी असेल.

(२) ज्यावेळी ग्राहकाला अंगठ्याचा ठसाहि उमटविता येण्याची शक्ती नाही, आणि

बँकेतही येऊ शकत नाही अशावेळी, चेक/ विड्रावल फॉर्मवर दोन व्यक्तीसमक्ष खुण करुन देऊ शकेल, ज्यातील एक जबाबदार बँक अधिकारी असेल.

५.६.३ अशा प्रकरणात, उपरोल्लेखित चेक/विड्रावल फॉर्मद्वारा काढलेले पैसे कोणाच्या ताब्यात द्यावयाचे याबाबत बँक ग्राहकाकडे विचारणा करु शकेल. अशा व्यक्तीची दोन स्वतंत्र व्यक्तींनी ओळख देण्याची आहे. प्रत्यक्षात जी व्यक्ती बँकेतून पैसे काढणार आहे त्याच्या सहीची बँकेने मागणी करण्याची आहे.

५.६.४ या संदर्भात, दोन्ही हात गमावलेल्या व चेक / विड्रावलवर सही करण्यास असमर्थ असलेल्या व्यक्तित्या नावे बँकेत खाते उघडण्याच्या प्रकरणात इंडियन बँक्स असोसिएशनने त्यांच्या सल्लागारांकडून मिळविलेला सल्ला असा; ज्याने सही करावयाची तो व ज्या कागदपत्रांवर सही किंवा निशाणी उठवावयाची ते यांचा प्रत्यक्ष संबंध येणे आवश्यक आहे. त्यामुळे, दोन्ही हात गमावलेल्या व्यक्तित्या संबंधात त्याने केलेली निशाणी हि त्याची सही म्हणून मान्य करता येते. अशी निशाणी ती व्यक्ति कशाही प्रकारे करु शकेल. तो पायाचा अंगठा हि असू शकेल. सुचविल्याप्रमाणे, ज्याने सही करावयाची तो व ज्या कागदपत्रांवर सही किंवा निशाणी उठवावयाची ते यांचा प्रत्यक्ष संबंध येईल अशा प्रकारे तो किंवा त्याच्यावतीने कोणहि अशी निशाणी उठवू शकेल.

५.७ विदेशी मदत व नियमन कायदा १९७६ (फॉरेन कॉन्ट्रीब्युशन अँड रेग्युलेशन अँक्ट १९७६) अन्वये भारतातील विविध संस्थांना विदेशी मदतीची सुविधा

५.७.१ विदेशी गुंतवणुक व नियमन कायदा १९७६ (फॉरेन कॉन्ट्रीब्युशन अँड रेग्युलेशन अँक्ट १९७६) अन्वये विशिष्ट संस्कृतिक, अर्थिक, शैक्षणिक, धार्मिक आणि सामाजिक उपक्रमांसाठी विदेशी मदत मिळविणाऱ्या संस्थांनी भारत सरकारच्या गृह मंत्रालयाकडे नोंदणी करण्याची आहे. गृह मंत्रालयाकडे अशा नोंदणी अर्जांमध्ये नमूद बँक शाखांपैकी एकामधून, त्यांना विदेशी मदत जमा होते.

५.७.२ या कायद्याच्या उपकलम (१) कलम (६) मधील तरतुदीनुसार जर अशी संस्था केंद्र सरकारकडे नोंदलेली नसेल तर, केंद्र सरकारच्या परवानगीनेच त्यांना अशी विदेशी मदत स्विकारता येईल.

५.७.३ केंद्र सरकारने या कायद्याच्या कलम ५(१)मध्ये निर्देशित केल्याप्रमाणे राजकीय स्वरुपाच्या अनेक संघटना आहेत. पण त्या राजकीय पक्ष नव्हेत (त्यांच्या शाखा/युनिटसह) या संघटनांना विदेशी मदत स्विकारावयाची असल्यास केंद्र सरकारची पूर्व संमती घ्यावी लागते. यासंदर्भात बँकांनी खालीलप्रमाणे काळजी घेण्याची आहे.

(१) विदेशी मदतीचे म्हणून सादर करण्यात आलेले चेक्स किंवा ड्राफ्टस् क्रेडिट करताना, गृहमंत्रालयाकडे सादर संस्था नोंदणी असल्यासच ते जमा घ्यावेत.

(२) संस्था, फॉरेन कॉन्ट्रीब्युशन (रेग्युलेशन) अँक्ट १९७६ अन्वये नोंदणीप्राप्त नसल्यास, केंद्र सरकारची पूर्व परवानगी मिळाली असल्याचा गृह मंत्रालयाचा पत्रव्यवहार सादर करण्यास सांगण्यात यावे.

(३) गृह मंत्रालयाकडे फॉरेन कॉन्ट्रीब्युशन (रेग्युलेशन) ॲक्ट १९७६ अन्वये, विदेशी मदत घेण्याची वेगळी परवानगी नोंदणी नसलेल्या संस्थांच्या खात्यावर जमा देण्यात येऊ नये.

(४) केंद्र सरकारची पूर्व परवानगी घेतल्याशिवाय विदेशी मदत घेऊ नये असा आदेश दिलेल्या संस्थांच्या खात्यावर जमा देण्यात येऊ नये.

(५) राजकीय स्वरूपाच्या अनेक संघटना आहेत. पण त्या राजकीय पक्ष नव्हेत (त्यांच्या शाखा/युनिटसह) अशा संघटनांनी फॉरेन कॉन्ट्रीब्युशन (रेग्युलेशन) ॲक्ट १९७६ अन्वये केंद्र सरकारचे पूर्व परवानगीचे पत्र सादर केल्याशिवाय त्यांनी दिलेले चेक्स/डिमांड ड्राफ्ट आदी जमा घेऊ नयेत.

(६) गृह मंत्रालयाच्या पत्रव्यवहारात नमूद करण्यात येणारे विविध संस्थांचे नोंदणी क्रमांक, लेजरमधील संबंधित संस्थेच्या विदेशी मदत खात्यावर नमूद करण्यात यावा. जेणेकरून, अशा संस्थांना त्यामुळे होणारा नाहक त्रास, सहन करावा लागणार नाही.

(७) नोंदणी नसलेली किंवा नोंदणी आवश्यक असलेल्या संस्थेकडून/संघटनेकडून चेक/डिमांड ड्राफ्ट खात्यावर जमा करण्यासाठी बँकेकडे दिला जात असेल तर, अशा प्रकरणात, बँकेच्या संबंधित शाखेने गृह मंत्रालयाकडे संपर्क करून पुढील सुचना घेण्यास हरकत नाही. कोणत्याही परिस्थितीत, केंद्र सरकारने नमुद केलेल्या, राजकीय स्वरूपाच्या अनेक संघटना आहेत पण त्या राजकीय पक्ष नव्हेत (त्यांच्या शाखा/युनिटसह) अशा संघटनांनी किंवा, नोंदणी नसलेल्या संस्थां जोपर्यंत गृह मंत्रालयाच्या विदेशी मदत स्विकारण्यास परवानगी दिल्याचे पत्र सादर करीत नाहीत तो पर्यंत त्यांनी दिलेले चेक्स/डिमांड ड्राफ्ट बँकांनी जमा घेण्याचे नाहीत.

(८) ज्यावेळी पूर्व परवानगी दिली जाते त्यावेळी, अनुषंगिक पत्रामध्ये विशिष्ट मर्यादेपर्यंत रक्कम स्विकारण्यास अनुमती दिली असल्याचे स्पष्ट करण्यात आलेले असते. प्रत्येक संघटना/संस्था ज्या बँकेच्या शाखेच्या ठेव खात्यामध्ये विदेशी मदत जमा घेणार आहे त्या संबंधित बँकेच्या शाखेला, गृह मंत्रालयाकडून नोंदणी पत्र किंवा पूर्व परवानगीच्या पत्राची प्रत पाठवून देण्यात येते.

५.७.४ उपरोल्लेखित कारणांसाठी, बँकेमध्ये सुयोग्य यंत्रणा स्थापन करून या सुचनांची नेमकी पूर्तता होत आहे हे पाहण्यात यावे. अपूर्ततेची शक्यता पूर्ण पणे दूर करण्यात यावी. अशा स्थापन करण्यात आलेल्या यंत्रणेची बँकेच्या सर्व शाखांना कल्पना देऊन, योग्य कार्यवाही व कडक अंमलबजावणीची सुचना देण्यात यावी. या सर्वांवर मुख्य कार्यालयाकडून परिणामकारकपणे देखरेख ठेवण्यात यावी.

५.७.५ ३० सप्टेंबर आणि ३१ मार्च रोजी संपणाऱ्या अर्धवर्षाच्या भारत सरकारला दरवर्षी सादर करण्याच्या रिटर्नमध्ये, बँकांनी आपल्याकडील संघटना/संस्थांच्या विदेशी मदत खात्यांमध्ये किती रक्कम जमा झाली याची माहिती देण्याची आहे. त्याची माहिती पुरवणी २ मधील कोष्टकाप्रमाणे ही माहिती गृह मंत्रालय भारत सरकारला अर्धवर्ष संपल्यानंतर दोन महिन्यात, सादर करण्याची आहे. यासाठी बँकांनी विभाग अधिकारी (नोडल ऑफिसर) नेमण्यास हरकत नाही. सादर अधिकारी, बिनचुक आणि वेळेवर रिटर्न भरण्यास जबाबदार असेल.

५.७.६ या सुचनांसंदर्भात होणारी हयगय हा या कायद्याचा भंग समजण्यात येईल.

उपरोल्लेखित रिटर्न दिलेल्या वेळेत, भारत सरकारला सादर न करणे हा गंभीर प्रकार मानला जाईल.

६. मयत खातेदारासंदर्भातील दावे निरास्त करणे

मयत खातेदारासंदर्भातील दावे, कमी वेळेत आणि गुतागंत न होता निरास्त करण्यासाठी पुढे दिलेल्या सुचनांची अंमलबजावणी करण्यास हरकत नाही

ठेव खात्यातील शिल्लक रकम मिळणे

६.१ जिवंत/वारस अशा तरतुदीच्या खात्यासंदर्भात

ठेवीदारांने वारस सुविधेचा वापर योग्य वारसाची नोंद केली असेल, किंवा जिवंत संबंधीच्या तरतुदी अंतर्गत खाते उघडले असेल तर ('जिवंत असेल तो', किंवा 'जिवंत असलेल्यांपैकी कोणीही' किंवा 'पहिला किंवा जिवंत असेल तो' अथवा 'नंतरचा किंवा जिवंत असेल तो') मयताच्या खात्यामधील शिल्लक जिवंत/वारस यांना दिल्यानंतर बँकेची मर्यादित जबाबदारी समाप्त होते. ज्यावेळी:

(ए) बँकेने, जिवंत/वारस यांच्या ओळख तपासून घेतली आहे. आणि कागदपत्रांच्या आधारे खातेदाराच्या मृत्युची खातरजमा करून घेतली आहे.

(बी) सक्षम न्यायाधिकारणाचा बँकेस मयताच्या खात्यामधून देयक आदायगीस प्रतिबंध करणारा आदेश नाही. आणि

(सी) जिवंत/वारस यांना हे स्पष्ट करण्यात यावे की, त्यांना दिलेले देयक हे बँकेने, मयताच्या कायदेशीर वारसांसाठी विश्वस्त म्हणून सुपुर्त केलेले आहे. थोडक्यात, त्याला/त्यांना देयक अदायगी झाल्यामुळे, एखाद्या व्यक्तीस जिवंत/वारस यांना आदायगी केली म्हणून त्यांच्याविरुद्ध असलेल्या हरकतीस कसलीही बाधा येणार नाही.

६.२ जिवंत/वारस यांना आदायगी झाल्यानंतर तरतुदीप्रमाणे बँकेची कायदेशीर जबाबदारी संपते. कायदेशीर प्रतिनिधित्वाची त्यांच्याकडे मागणी करणे हे अतिरिक्त, अनावश्यक आहे. जिवंत/वारस यांना टाळता आला असता असा मनस्ताप केवळ यामुळे होऊन, गंभीर स्वरूपाच्या प्रशासनिक अडचणी निर्माण होऊ शकतात. अशा प्रकरणात, मयताच्या जिवंत/वारस यांना आदायगी करताना, त्यांच्याकडून, वारसपत्र, अधिकार पत्र, किंवा मृत्युपत्र अशा बाबींची मागणी, किंवा हमीपत्राची अथवा हमीची मागणी करणे टाळावे. मयताच्या खात्यात किती रक्कम शिल्लक आहे याला महत्व देण्यात येऊ नये.

६.३ जिवंत असेल तो/वारस नोंद नसलेली खाती

मयताने वारस नोंद केली नसेल किंवा 'जिवंत असेल त्यापैकी' अशा तरतुदीच्या खात्यासंदर्भात बँकांनी, सामान्य नागरिकांना त्रास होणार नाही याची दक्षता घेऊन, तसेच बँकेच्या दृष्टीकोनातून रिस्क मॅनेजमेंट विचारात घेऊन, घेऊन सोपी पद्धत वापरावी. मयताच्या कायदेशीर वारस(वारसांना), मयताच्या ठेव खात्यामधून काढण्याची किमान रकमेची मर्यादा ठरवून देऊन अन्य कागदपत्रांची मागणी न करता हमीपत्रावर रक्कम काढण्यास अनुमती देण्यात यावी.

६.४ मुदत ठेव खाते मुदतीपूर्वी बंद करणे.

६.९ ग्राहक मार्गदर्शन व प्रसिद्धी

वारस सुविधा व जिवंत असेल तो (ते) सुविधेसंबंधाने बँकांनी मोठ्याप्रमाणात प्रसिद्धी करण्याची त्याचबरोबर एकत्रित खात्यासंदर्भात हे मार्गदर्शन करण्याची आवश्यकता आहे की, जिवंत असेल तो ची तरतुद असल्याखेरीज, सहखातेदार मयत झाल्यास सहखातेदारास अपोआप ठेवीवर अधिकार प्राप्त होत नाही.

७ ठेव वाढ

७.१ ठेव प्रतिनिधी

७.१.१ ठेवीवर कोणत्याही स्वरूपात, व्यक्ती व्यावसायीक संस्था, कंपनी, संघटना, संस्था किंवा कोणाही व्यक्तीस दलाली देऊन बँकांना ठेवी घेता येणार नाहीत.

७.१.२ रिझर्व्ह बँकेच्या व्याजदर मार्गदर्शक तत्वांव्यतिरिक्त, व्यावसायीक संस्था, कंपन्यांच्या माध्यमातूनही अनिवासीसह कोणाच्याही ठेवी गोळा करण्यासाठी, किंवा ठेवीच्या मोबल्यात दर/टक्केवारी किंवा, कोणत्याही स्वरूपाचा मोबदला देण्यासाठी बँकांना कोणासही मेहनतान्यावर/नेमणूकीवर घेता येणार नाही.

७.२ अनिगमित व्यवस्थापनांकडून/ खाजगी मर्यादित कंपन्यांकडून बँक गॅरंटीशी संलग्न ठेवी स्विकारणे

खाजगी गुंतवणुदारांकडून किंवा अनिगमित व्यवस्थापनांकडून कोणत्याही कराराखाली बँकांनी ठेवी घेऊ नयेत की ज्यामध्ये खाजगी गुंतवणुकदाराच्या ग्राहकाच्या नावे ठेव पावती केली जाते किंवा, पॉवर ऑफ अॅटॉर्नी अथवा, वारस नोंदीच्या करारातून संबंधीत ग्राहकाला, मुदतीअंती पैसे मिळतील असे दर्शविले जाते.

७.३ खाजगी संघटनांच्या माध्यमातून ठेवी गोळा करणे

प्राइझ चिट अॅन्ड मनी सक्क्युलेशन स्कीम (बंदी) कायदा १९७८ (१९७८ चा ४३) मध्ये संबंधीत राज्य सरकारांच्या परवानगीने नमूद धर्मादाय आणि शैक्षणिक आस्थापना वगळता कोणासही प्राइझ चिट (लॉटरी) घेण्यास पूर्णतः बंदी घालण्यात आली आहे. उपरोल्लेखित कायद्याप्रमाणे प्राइस चिट म्हणजेच लॉटरी. बँकेच्या काऊंटरवर लॉटरी तिकिटे विकण्याने असभ्यता दिसतेच पण, समाजाकडून टाळता येणाऱ्या तक्रारी विनाकारण निर्माण होऊ शकतात. यासाठी बँकांनी प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्यक्षपणे लॉटरी चालविणाऱ्या संस्थांशी संबंध येऊ देऊ नये.

८ इतर बाजू

८.१ बँक व्यवस्थापन व आयकर अधिकारन्यांदरम्यान, जास्तीतजास्त सुसुत्रता

८.१.१ सेफ डिपॉझिट लॉकर्स

आयकर अधिकारन्यांना बँक लॉकर्सच्या चाव्या ओळखता येणे सोपे जावे यासाठी, बँकांनी सर्व लाकर्सच्या चाव्यांवर सांकेतिक ओळख उठवून घ्यावी ज्यामुळे लॉकर भाड्याने देणारी बँक व बँक शाखां ओळखता येतील.

८.१.२ सेंट्रल बोर्ड ऑफ डायरेक्ट टॅक्सेसच्या अधिकाऱ्यांशी सुसुत्रता

आयकर विभाग आणि बँकिंग यंत्रणेची जास्तीत जास्त सुसुत्रता आवश्यक आहेच तेव्हाच ती आवश्यकता भासेल त्यावेळी, कर विभागाच्या अधिकाऱ्यांशीही राखली जाईल असे बँकांनी पाहिले पाहिजे. शिवाय, गंभीर स्वरूपांच्या प्रकरणांमध्ये, आपल्या कर्मचाऱ्यांकडून, सर्वसाधारण गुन्हे कारवाईसह, आयकर कायदांतर्गत शिक्षेस पात्र असणारे, गुन्हेगारास उपयुक्त/मदत होईल असे कृत्य होणार नाही हे पाहण्याकडेही बँकांचे लक्ष असले पाहिजे. अशा कर्मचाऱ्यांवर खातेनिहाय कारवाई करण्यात यावी.

८.२ दावा न सांगितलेल्या ठेवीची नोंदवही

८.२.१ बँकांनी प्रत्येक कॅलेंडर वर्षाच्या शेवटी; गेली दहा वर्षे, किंवा त्यापेक्षा जास्त काळ निष्क्रीय असलेल्या आणि दावा न सांगितलेल्या, ठेवखात्यांची यादी बनवून ती रिटर्न सोबत फॉर्म ८ मधून रिझर्व्ह बँकेला भरून देण्याची आहे. वेळेत माहिती देण्याच्या, आणि अचुक माहिती देण्याच्या दृष्टीने, बँकेने आपल्या शाखांमध्ये यासाठी वेगळी नोंदवही ठेवणे योग्य ठरेल.

८.२.२ यासाठी बँकांनी आपल्या शाखांना दावा न सांगितलेल्या ठेवीची नोंद ठेवण्यासाठी वेगळी नोंदवही ठेवण्याची सुचना द्यावी.

८.२.३ ठेवखात्यांच्या संदर्भात बँका, शाखांना अशी सुचना करू शकतील की, दहा वर्षे खात्यात व्यवहार नाही अशी नोंद करून वहीमध्ये ठेव खात्याच्या नोंदी करता येतील. नोंदवहीमध्ये वेगवेगळ्या प्रकारच्या ठेव खात्यांसाठी वेगळी पाने देता येतील.

८.२.३ ठेवखात्यांच्या संदर्भात बँका, शाखांना अशी सुचना करू शकतील की, दहा वर्षे खात्यात व्यवहार नाही अशी नोंद करून वहीमध्ये ठेव खात्याच्या नोंदी करता येतील. नोंदवहीमध्ये वेगवेगळ्या प्रकारच्या ठेव खात्यांसाठी वेगळी पाने देता येतील.

८.२.३.१.१ बँकांच्या शाखांनी दावा न सांगितलेल्या ठेव खात्यांच्या रजिस्टरचा संदर्भ, संबंधित खात्याच्या पानावर नोंदविला जाईल असे पहावे. बँकेकडून अशा खात्यात व्यवहार करण्यास नेहमीप्रमाणे परवानगी दिली जाऊ नये. त्यासाठी वरिष्ठ अधिकाऱ्यांची अनुमती घेतली जावी यासाठी ही काळजी घेणे आवश्यक आहे.

९ आपल्या ग्राहकाला ओळखा (केवायसी) मार्गदर्शक सुचना व आर्थिक गैरव्यवहार मानक

आपल्या ग्राहकाला ओळखा (केवायसी) तत्वांचा भाग म्हणून रिझर्व्ह बँकेने ठेवीदाराची ओळख व बँकांना अर्थिक घोटाळे, पैशाचा गैरव्यवहार व संशयास्पद व्यवहार, मोठ्या प्रमाणातील रोकड व्यवहारांवर लक्ष ठेवण्यासाठी/त्यांची चिकित्सा करण्यासाठी अनेक मार्गदर्शक सुचना निर्गमित केलेल्या आहेत. बँकांना, बँकिंग व्यवस्थेचा दुरुपयोग होऊ नये यासाठी, नविन ग्राहकाचे खाते उघडताना जागरूक राहण्यासाठी, वेळोवेळी मार्गदर्शन करण्यासाठी सुचना देण्यात आलेल्या आहेत. आर्थिक गैरव्यवहार विरोधी (अँटि मनी लेंडरिंग), आणि दहशतवादाच्या आर्थिक स्त्रोतांविरुद्धच्या युद्धासाठी (कॉम्बॅटिंग फायनान्सींग ऑफ टेररिझम) फायनान्शीयल अॅक्शन टास्क फोर्स(एफएटीएफ)ने केलेल्या शिफारशींच्या संदर्भात 'आपल्या ग्राहकाला ओळखा'च्या मार्गदर्शक

सुचना पुन्हा एकदा सादर करण्यात येत आहेत. सदर मानके ही, आर्थिक गैरव्यवहार विरोधी (अॅन्टी मनी लेंडरिंग), आणि दहशतवादाच्या आर्थिक स्रोतांविरुद्धच्या युद्धासाठी (कॉम्बॅटिंग फायनान्सींग ऑफ टेररिझम) साठी, धोरण ठरविणाऱ्या नियामक यंत्रणांना आंतरराष्ट्रीय पातळीवर मार्गदर्शक ठरली आहेत. बँकांना सुचित करण्यात येते की, आपल्या ग्राहकाला ओळखण्यासाठी व आर्थिक गैरव्यवहार विरोधी खबरदारी (अॅन्टी मनी लेंडरिंग), घेण्यासाठी सुनिश्चित धोरण आखले असून ते बँकेच्या मंडळाच्या पूर्व परवानगीने राबविले जात आहे याची खात्री करण्यात यावी. ग्राहकाकडून मागितलेली माहिती पण गृहित भयाशी सुसंगत आहे, व ती अनावश्यक बाधक नाही, त्याचबरोबर यासंदर्भात वेळोवेळी दिलेल्या मार्गदर्शक सुचनांशी सुसंगत आहे. याव्यतिरिक्तची ग्राहकाची माहिती हि खाते उघडल्यानंतर, त्याच्या/तिच्या संमतीने घेण्याची आहे.

पुरवणी १

मुख्य परिपत्रक

ठेव खात्यामधील व्यवहार

एकत्रित खाते - 'जिवंत असेल तो', 'नंतरचा किंवा जिवंत असेल तो', 'पूर्वीचा किंवा जिवंत असेल तो'

(संदर्भ परिच्छेद ५.१.१(आय))

एलएसी/१९-९६-२९ २८ ऑगस्ट १९८०

सर्व सभासद बँकांचे मुख्य कार्यकारी

प्रिय महोदय,

एकत्रित खाते - 'हयात असेल तो', 'नंतरचा किंवा हयात असेल तो', 'पूर्वीचा किंवा हयात असेल तो' वगैरे

अलिकडच्या काळात वृत्तपत्रांमधून, प्रकाशित पत्रव्यवहारातून असे दिसून आले आहे की, बचत बँकांमधील एकत्रित खाते, आवर्त ठेव खातेधारकांना खासकरून मुदतपूर्व निकास किंवा धारकांपैकी एका खातेदाराचे निधन झाले असल्यास दावा निश्चिती करताना, अडचणींना तोंड द्यावे लागते. अशा खात्यांच्या संदर्भातील प्रक्रियेची नीट माहिती नसल्याने आणि गैरसमजुतीमुळे तसेच 'हयात असेल तो', 'नंतरचा किंवा हयात असेल तो', 'पूर्वीचा किंवा हयात असेल तो', वगैरे, तरतुदींचा कायदेशीरदृष्ट्या अर्थ समजत नसल्याने असे घडत असावे.

२ एकत्रित खाते

दोन किंवा जास्त व्यक्तींच्या नावे असलेल्या एकत्रित खात्याच्या संदर्भातील (करंट, बचत किंवा ठेव) तरतुदींप्रमाणे एका खातेधारकाचे निधन झाल्यास दुसऱ्या किंवा उर्वरित खातेदारांना रक्कम आदयगी करता येत नाही. त्यासाठी बँकांना, उर्वरित खातेदार व मयत खातेदाराचे कायदेशीर वारस यांना एकत्रितपणे आदायगी करावी लागते. अशावेळी मयताचे कायदेशीर वारस कोण हा अडचणीचा मुद्दा ठरतो आणि प्रचलित पद्धतीप्रमाणे मयताच्या मालमत्तेचा वारस तो कायदेशीर वारस या तत्वाचा वापर करून दावे निरास्त केले जातात. कायदेशीर प्रतिनिधित्वाचा आदेश प्राप्त करून घेणे हे खर्चिक आणि वेळकाढू असल्याने, बँकांनी आपल्या एकत्रित खाते उघडणाऱ्या ग्राहकांना 'हयात असेल तो', 'नंतरचा किंवा हयात असेल तो', 'पूर्वीचा किंवा हयात असेल तो', 'हयात असलेल्यांपैकी कोणीही', किंवा 'हयात' आदी तरतुदी करण्यासाठी प्रोत्साहन द्यावे. कार्यकारी समितीच्या बँक ग्राहक सेवांसंबंधीच्या शिफारस क्रमांक ६ मध्ये याचे सविस्तर विवेचन आहे.

३ हयातसंबंधी तरतुदीचे फायदे

हयातसंबंधी तरतुदीचे फायदे असे आहेत; हयात हा बँकेला निजोखमी मोकळीक देतो. जरी हयात हा बँकेला निजोखमी मोकळीक देत असला तरी तो मात्र जर, मयताचा तो एकमेव कायदेशीर वारस किंवा खात्यामधील रकमेचा एकमेव भोगवटादार नसेल तर, सदर आदायगी हि, कायदेशीर वारसांचा(ज्यामध्ये स्वतः हयात ही असू शकेल) केवळ विश्वस्त म्हणूनच तो ताब्यात घेत असतो. जर, मयताच्या वारसांनी त्याच्या खात्यामधील रकमेवर दावा सांगितला असेल तर, बँकेने, सदर खात्यासंबंधातील करारातील तरतुदींची त्यांना माहिती द्यावी. हयात ही बँकेकडून आदायगी स्विकारण्याचा हक्क राखणारी व्यक्ती आहे. त्यामुळे, जर बँकेला समकक्ष न्यायाधिकरणाकडून मनाई हुकुम मिळाला नसेल तर, खात्यामध्ये असलेल्या हयात(तांना) आदायगी करणे हा बँकेचा हक्क आहे. थोडक्यात, समकक्ष न्यायाधिकरणाकडून बँकेला मनाई आदेश नसेल तर, बँकांनी हयात(तांना) आदायगी करता येईल.

४. एकत्रित बचत बँक खाते 'हयात असलेल्यांपैकी कुणीहि', 'हयात असलेल्यांपैकी कुणीहि एक' किंवा 'हयात'

हयात हा बँकेला निजोखमी मोकळीक देऊ शकेल असे उपरोल्लेखित परिच्छेद क्रमांक ३ मध्ये म्हटले आहे. जर कायदेशीर वारस रकमेवर हक्क सांगत असतील तर, बँक त्यांना स्पष्ट करू शकेल की, जोपर्यंत ते समकक्ष न्यायाधिकरणाकडून बँकेवर हयात यांना आदायगी न देण्याबाबत,

आदेश मिळवून बजावू शकत नाहीत तोपर्यंत बँकेचा हयात यांना आदायगी करण्याचा हक्क कायम आहे.

५ एकत्रित मुदत ठेव खाते - एका खातेदाराच्या मृत्युपश्चात, मुदतपूर्व /आदायगी किंवा कर्ज विषयी

५.१ 'हयात असलेल्यांपैकी कुणीही', 'हयात असलेल्यांपैकी कुणीही एक' किंवा 'हयात' अशा तरतुदींचे खाते

'हयात असलेल्यांपैकी कुणीही', 'हयात असलेल्यांपैकी कुणीही एक' किंवा 'हयात' अशा तरतुदीने उघडलेल्या मुदतठेव खात्याच्या एका खातेदाराचे निधन झाल्यास सामान्यतः मुदत ठेव मोडून देण्याची किंवा मुदतठेवीच्या तारणावर कर्ज देण्याची मागणी केली जाते. (१)जर करारामध्ये मुदतपूर्व परताव्याची तरतुद असेल (२) 'हयात असलेल्यांपैकी कुणीही', 'हयात असलेल्यांपैकी कुणीही एक' किंवा 'हयात' अशी तरतुद असेल तर, मागणीप्रमाणे आदायगी करणे हे उचित ठरेल. विशेषबाब म्हणून हयात ठेवीदार(रां)कडून मान्य करण्यास हरकत नाही. मात्र, अशा कर्ज प्रकरणांमध्ये, मयत ठेवीदाराच्या कायदेशीर वारसांकडून, मुदतीनंतरच्या ठेवीच्या आदायगीपुर्वी, त्या ठेवीवर, परिणामकारक दावा सिद्ध झाला तर, बँक अडचणीत येते. अशावेळी बँकेला कर्ज घेणाऱ्या(ऱ्यां)कडे वसुलीसाठी डोळे लावून बसावे लागते. 'हयात असलेल्यांपैकी कुणीही', 'हयात असलेल्यांपैकी कुणीही एक' किंवा 'हयात' अशी तरतुद असलेल्या एकत्रित खात्यांच्या संदर्भातही, मुदतपूर्व आदायगी आणि कर्ज मंजुरीसाठी हेच मुद्दे लागू ठरतात. खाली परिच्छेद ६ मध्ये नमुद केल्याप्रमाणे, कार्यवाहीमधील सुरक्षेचा भाग म्हणून खाते उघडतानाच, कुणीही /कुणीही एका खातेदाराला, मुदतठेवीच्या काळात, कधीही कर्ज/मुदतपूर्व निकासीची परवानगी दिली जाईल अशी तरतुद मुदतठेव करून घेता येईल.

५.२ एकत्रित मुदतठेव - 'नंतरचा किंवा हयात असेल तो', 'पुर्वीचा किंवा हयात असेल तो', वगैरे अशा स्वरूपाच्या मुदतठेव खात्यांच्या संदर्भात मालक ठेवीदाराचा (नंतरचा/पुर्वीचा) आपल्या मृत्युपश्चात हयात असलेल्याला मुदतठेवीची आदायगी व्हावी हा दृष्टीकोन असतो. तो (नंतरचा/पुर्वीचा) मृत्युपर्यंत किंवा ठेवीची मुदत संपेपर्यंत, जे आधी घडेल त्याप्रमाणे; त्या पैशांचा कसाही खर्च करण्याचा हक्क राखून असतो. अशावेळी बँकांनी, दुसऱ्याच्या परवानगीपत्राची मागणी न करता, नंतरचा/पुर्वीचा यांना मुदतपूर्व ठेव मोडण्यास किंवा त्यावर कर्ज देण्यास, कसलीही हरकत नाही. या ठिकाणी हे सांगणे उचित ठरेल की, मुदतठेव खाते उघडणाऱ्यांना खाते उघडताना, या मुद्यांची, सोयीच्या तरतुदींची माहिती देण्यात यावी.

६ मुदतठेव पावतीच्या संदर्भात विनंती/खाते उघडण्याचा अर्ज यासाठीच्या खास तरतुदी

मुदतठेव करारासंबंधात खाली नमुद केल्याप्रमाणेचे, खाते उघडण्याच्या अर्जात/विनंती अर्जात, बँका पुढीलप्रमाणे एक कलम टाकू शकतात.

श्री. यांच्या लेखी विनंतीप्रमाणे, आमच्यातील नंतरचा/पुर्वीचा/पहिले नाव दुसरे नाव इत्यादी, आमच्यापैकी हयात असेल तो किंवा सर्व; कुणीहि किंवा हयात असेल तो हयातांमधील हयात' पूर्ण अधिकार आणि बँकेच्या अटी व शर्तीच्या आधीन,(ए) आमच्या नावे असलेल्या मुदत ठेवीच्या पावतीच्या तारणावर, बँक कर्ज/उचल देऊ शकेल (बी)नंतरचा/पुर्वीचा/आमच्यातील पहिले नाव/ किंवा दुसरा किंवा आमच्यातील हयात आदी,

आमच्यातील नमूद/ आमच्यातील कोणीही किंवा हयात किंवा आमच्यातील हयात यांना मुदतठेवीची मुदतपूर्व आदायगी करु शकेल.

पुरवणी २

मुख्य परिपत्रक

ठेव खात्यामधील व्यवहार

विदेशी मदत व नियमन कायदा १९७६ (फॉरेन कॉन्ट्रीब्युशन अँड रेग्युलेशन अँक्ट १९७६) अन्वये संस्थांना मिळणाऱ्या विदेशी मदतीची नोंद

संदर्भ परिच्छेद ५.७.५

भारतातील संस्थांना/संघटनांना मिळणाऱ्या विदेशी मदतीची पावती (एफसी(आर)कायदा १९७६)

बँकेच्या शाखेचे नाव व पत्ता

अनु. क्र	संघटनेचे नाव व पत्ता खाते क्र क्रमांक	एफसी(आर)कायदा १९७६अन्वये संघटनेच्या खात्याचा क्रमांक	(एफसी(आर)कायदा १९७६अन्वये एमएचए परवानगी दिल्याच्या पत्राचा क्रमांक व तारीख	खात्यावरील जमेची तारीख	रक्कम रुपयांत	देणगीदाराचे तपशील असल्यास
१	२	३	४	५	६	७

सुची

मुख्य परिपत्रक

टेव खात्यांमधील व्यवहार

ए. मुख्य परिपत्रामध्ये अंतर्भूत असलेली परिपत्रके

क्रमांक	परिपत्रक क्रमांक	दिनांक	विषय
१	युबीडी पीसीबी सक्क्यु नं १९/१३.०१.००//२००५-०६	२४-११-२००५	अर्थ विषय अंतर्भुत - अर्बन को.ऑप.
२	युबीडी पीसीबी सक्क्यु नं ४/१३.०१.०००/२००५-०६	१४-०७-२००५	मयत खातेदारांच्यासंदर्भातील दाव्यांची निरास्त अर्बन बँका- सोपी पद्धती
३	युबीडी पीसीबी सक्क्यु नं ७/०९.११.०१/२००४-०५	२९-७-२००४	बँकेमध्ये उघडले जाणारे करंट अकाउंट- शीस्तीची गरज
४	युबीडी पीसीबी सक्क्यु नं १४/०९.११.०१/२००४-०५	२४-०८-२००४	बँकेमध्ये उघडले जाणारे करंट अकाउंट- शीस्तीची गरज
५	युबीडी.सी.ओ. बीआर.२९./१६.४८.००/२००० -०१	२९-०१-२००१	मयताच्या खात्यामधील शिल्लकीची कायदेशीर हयात व दावेदारांना आदायगी
६	युबीडी.बीआर. १५/१६.४८.००/२०००-२००१	२१-११-२०००	मयताच्या खात्यामधील शिल्लकीची कायदेशीर हयात व दावेदारांना आदायगी
७	युबीडी.सीओ.बीएसडी.आय/ ११/१२.०५.००/२०००-२००१	१५-११-२०००	ठेवखाते उघडणे-तांत्रिक पुर्तता
८	युबीडी.बीआर.सक्क्यु.३/१६.४ ८.००/२०००-२००१	२५-०८-२०००	मयताच्या खात्यामधील शिल्लकीची कायदेशीर हयात व दावेदारांना आदायगी
९	युबीडी नं.बीएसडी.आय/१२/१२.०५. ००/१९-२०००	२८-१०-१९९९	विदेशी मदत व नियमन कायदा १९७६ (फॉरेन कॉन्ट्रीब्युशन अँड रेग्युलेशन अँक्ट १९७६) अन्वये संस्थां/संघटनांना मिळणाऱ्या विदेशी मदतीची पावती
१०	युबीडी नं. बीआर.३२/१६.०४.००/१८- ९९	२८-०६-१९९९	ठेव खात्यामध्ये वारस तरतुद
११	युबीडी नं.बीएसडी.आय/पीसीबीज्. १८/१२.०५.०१/१८-९९	३०.०१.१९९९	विदेशी मदत व नियमन कायदा १९७६ (फॉरेन कॉन्ट्रीब्युशन अँड रेग्युलेशन अँक्ट १९७६) अन्वये संघटना/संस्थांची अलिकडील विदेशी मदत
१२	युबीडी.नं.डीएस.पीसीबी. सक्क्यु १२/१३.०१.००/१८-९९	२१-१२-१९९८	वृद्ध/आजारी/विकलांग ग्राहकांचे बँक खात्यांमध्ये व्यवहार

१३	युबीडी.नं.प्लॅन.पीसीबी.सर्व्यु. २३/०९.५०.००/९७-९८	२८-११-१९९७	चेकबुक अदा करणे.
१४	युबीडी.नं.बीएसडी.आय/पीसी बी./०९/१२.०५.००/९७-९८	१८-०९-१९९७	संशयास्पद/बेनामी खाती उघडणे व चोरी/फसवणुकीतील व्यवहार आदी
१५	युबीडी.नं.आय आणि एल.४९/१२.०५.००/९५-९६	१४.०३.१९९६	बँकांतील फसवणुक/विस्तार कक्ष
१६	युबीडी. नं. आय आणि एल५१/१२.०५.००/९-५-९६	१४-०३-९६	खोटेच्या नावांनी खाती उघडून बँकांची फसवणुक
१७	युबीडी. नं. आय आणि एल पीसीबी.४४/१२.०५.००/९५- ९६	२२.०२.९६	ठेव खात्यांवर लक्ष ठेवणे.
१८	युबीडी. नं. आय आणि एल पीसीबी. ३६/१२.०५.००/९५- ९६	०५.०१.९६	बँकांमधील फसवणुक व गैरव्यवहासंबंधी विविध बाबींची चौकशी समिती बाबत.
१९	युबीडी. नं. आय आणि एल पीसीबी. २८/१२.०५.००/९५- ९६	१०-११-१९९५	ठेव खात्यांवर लक्ष ठेवणे.
२०	युबीडी. नं. आय आणि एल पीसीबी./६५/१२.१५.००/९४- ९५	२८-०६-९५	बँकांमधील फसवणुक - ठेव खात्यांवर लक्ष ठेवणे.
२१	युबीडी. नं. आय आणि एल (पीसीबी) ३८/१२.१५.००/९४-९५	१०-०१-९५	फसवणुक रोखण्यासाठीच्या वित्त मंत्रालयाच्या(इकॉनॉमिक अफेअर्स विभाग) ३४ व्या आढावा समितीचा अहवाल
२२	युबीडी नं. आय आणि एल.२७/१२.०५.००/९४-९५	३१-१०-१९९४	बँकांमध्ये ठेवीदारांची छायाचित्रे मागण्याच्या प्रक्रियेत होणारी फसवणुक आणि गैरकृत्यांसदर्भातील विविध बाजू तपासणाऱ्या समितीबाबत.
२३	युबीडी नं. आय आणि एल./पीसीबी२४/१२.०५.००/९ ३-९४	१९-१०-९४	फसवणुकीने आदायगी मिळविणे.
२४	युबीडी नं. आय आणि एल./७४/१२.०५.००/९३-९४	२७-०५-९४	बँकांमध्ये होणारी फसवणुक आणि गैरकृत्यांसदर्भातील विविध बाजू तपासणाऱ्या समितीबाबत.
२५	युबीडी नं. डीसी ३६/१२.०५.००/९३-९४	०८-१२-१९९३	प्रायमरी को-ऑप.बँकांमध्ये होणारी फसवणुक आणि गैरकृत्यांसदर्भातील विविध बाजू तपासणाऱ्या समितीबाबत.

२६	युबीडी नं १/व्ही. १-८९/९०	०२-०१-१९९०	अज्ञानाच्या नावे आईच्या पालकत्वाखाली बँक खाते उघडणे.
२७	युबीडी. नं. बीआर. ६९५/बी १-८९/९०	१९-१२-१९८८	मयत ग्राहकाच्या खात्यामधील शिल्लक हयात/दावेदार- यांना, वारस दाखल्याची मागणी न करता आदायगी- अन्य मालमत्तेला लागू
२८	संदर्भ. युबीडी नं. डीसी. १८/व्ही. १-८८/८९	१०-०८-१९८८	खाजगी संघटनांकडून ठेव वाढीसाठी योजना राबविणे- लॉटरी तिकिटांची बँकेमध्ये विक्री.
२९	युबीडी. नं. बीआर. ४८३/ बी१ - ८७/८८	२१-१०-१९८७	मयत ग्राहकाच्या खात्यामधील शिल्लक हयात/दावेदार- यांना आदायगी
३०	युबीडी नं. आय आणि एल. ८८/जे.१-८७/८८	०८.०६.१९८७	बँकिंग व्यवस्थापन आणि आयकर अधिकाऱ्यांदरम्यान सुयोग्य परिचालनाशी संबंधित प्रकरणे
३१	युबीडी. डीसी. १९/व्ही .१.८६/८७	०३.०९.१९८६	बँक गॅरंटीवर खाजगी मर्यादित कंपनी/ युनिकॉर्पोरेटेड बॉडीजच्या ठेवी स्विकारणे
३२	युबीडी. बी.आर.१३/ए६- ८६/८७	११-०८-१९८६	बँकिंग कायदे (दुरुस्ती)कायदा १९८३ सेक्शन ४५झेडए ते ४५झेडएफ, बँकिंग रेग्युलेशन कायदा१९४९ सेक्शन ५६ बरोबर, को-ऑप. बँक्स वारस कायदा १९८५ वारस सुविधा
३३	युबीडी नं. आय आणि एल. ११०/ जे. आय-८५/८६	०२.०६.१९८६	ठेवखाते-उघडणे
३४	युबीडी. बीआर.७६४ए/ए-६- ८४/८५	२९-३-१९८५	बँकिंग कायदे (दुरुस्ती)कायदा १९८३-८४ -मधील उर्वरित तरतुदी अंमलात आणणे.
३५	युबीडी. (डीसी)११४८/व्ही. १/-८४/८५	२२-०२-१९८५	अज्ञानाच्या नावे आईच्या पालकत्वाखाली बँक खाते उघडणे.
३६	युबीडी. बीआर. १६/ए-६- ८४/८५	०९-०७-१९८४	बँकिंग कायदे (दुरुस्ती)कायदा १९८३
३७	डीबीओडी.युबीडी. (आय आणि एल) नं.२५८४/जे १ - ८२/८३	२२-०३-१९८३	प्रायमरी को-ऑप. बँकांमध्ये विविध ठेव खाती उघडणे- परिचय
३८	एसीडी. आयडी (पी) ६४२८ / जे.१/८०-८१	१७-०२-१९८१	'कोणीहि किंवा हयात' 'नंतरचा किंवा हयात असेल तो', 'पूर्वीचा किंवा हयात असेल तो' वगैरे तरतुदीची एकत्रित खाती

३९	एसीडी;आयडी; ४९९८- जे;१७-७६-७	०९-१२-१९७६	ठेवखाती; परिचय
४०	एसीडी:आयएनएसपी: ५१७३/एफ: १५/७०-७१	१७-०६-१९७१	दावा न सांगितलेल्या ठेवीची नोंदवही
४१	एसीडी:बीआर:१४५४/ए.१/६७ -८	०८-०४-१९६८	बँकिंग कायदा१९६५ (को-ऑप सोसायटींना लागू) अस्तित्वात येण्यापुर्वी प्रायमरी क्रेडिट सोसायटी किंवा को-ऑप बँकांव्यतिरिक्त असणाऱ्या को ऑप सोसायटी (पतसंस्था)च्या मुदत ठेवीची परिस्थिती.